

HOBUSTE KÄSITLEMINE (HORSEMANSHIP)

HOBUSE IGAPÄEVANE HOOLDAMINE

Hobuse puhastamine

Hobuse igapäevase hoolduse hulka kuulub põhilise osana puhastamine. Hobuse puhastamise tähtsaks osaks on harjamine, mille eesmärgiks on hoida puhtana hobuse nahk ja karvkate, ergutada vereringet, masseerida lihaseid ja hoida nahk elastsena. Hobust peab harjama vähemalt kord päevas, soovitatavalt siiski tihedamini. Eriti tähtis on harjamine enne treeninguid. Kui sadula ja valjaste alla jääb palju mustust, võib see hobuse nahka vigastada.

Puhastusvahendid

- Igal hobusel peavad olema isiklikud puhastusvahendid ja neid peab hoidma kuivas ning soojas kohas, et need püsiksid kuivadena.
- Kummikammiga hõõrutakse nahalt mustus ja higi ümmarguste liigutustega, sellega masseerime samaaegselt lihaseid.
- Pehme harjaga tehakse lõplik harjamine.
- Tolmuharjaga eemaldatakse nahalt tolmu ja kergem mustus.
- Metallkammi kasutatakse teiste harjade puhastamiseks.
- Kabjakonks on vajalik kapjade puhastamiseks.
- Higikammi kasutatakse vee ja higi eemaldamiseks.
- Svamm on vajalik silmade, sõõrmete ja sabaaluse puhastamiseks.
- Rätikuid kasutatakse tolmu pühkimiseks ja jalgade kuivatamiseks.

Harjamine

- Hobuse harjamist alustatakse vasakult poolt kõrvade tagant ja sealt tahapoole suunaga hõõrutakse hobust pikikarva võimalikult pikkade tõmmetega. Kõigepealt hõõrutakse hobune kummikammiga, et higi ja mustus lahti saada. Seejärel harjatakse pehme harjaga, mida vahepeal puhastatakse metallkammi.
- Harja hoitakse alati hobuse peapoolses käes. Harja puhastamine tehakse hobusest eemal, et mustus ja tolmu ei lendaks hobusele tagasi. Metallkammi koputatakse puhtaks vastu põranadat.

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Kui hobune on mõlemalt poolt puhastatud, harjatakse ettevaatlikult ka pea pehme harjaga. Lakk ja saba harjatakse samuti pehme harjaga.
- Lõpuks võib rätikuga pühkida veel karval olev tolmu ja lahtised karvad. Sõõrmed, silmad ja sabaalune puhastatakse niiske pesusvammiga.

Kapjade puhastamine

- Kapju peab puhastama vähemalt kord päevas, soovitatavalt rohkem kui hobune seisab palju tallis.
- Kabjad puhastatakse kabjakonksuga kraapides mustust kanna poolt varba suunas. Kiilu puhastamisel peab olema ettevaatlik, et ei vigastaks kiilu liiga ägeda kraapimisega.
- Kapju puhastades on alati hea kontrollida ka samaaegselt rautust. Kontrolli, et raud on kindlalt kinni ja naelad ei ole väljas.
- Kui hobusel on krihvid, peab jälgima teravust. Krihve võib vajadusel pingutada võtmega.

Kapjade hooldus

- Hobuse kabjad arenevad väga aeglaselt, alles 5 aastase hobuse kabjad on lõplikult väljaarenenud. Kabja kvaliteeti, kuju ja mehhanismi mõjutavad põhiliselt toit, liikumine ja hooldus. Lisaks igapäevasele kapjade puhastamisele peaks hobust iga 6 nädala tagant värkima või rautama.
- Kapju oleks kasulik määrada: eriti kuival suvel, mil kabi võib kergelt praguneda. Rasvatada võiks 1-2 korda nädalas. Kabi rasvatatakse kuni piirdeni.
- Hobuse boksi korrashoid mõjutab samuti kapjade hooldust. Mustas boksis võib hobune väga kergelt saada kiilumädaniku. Liialt kuiva allapanuga boks aga kuivatab kapja.

HOBUSE PESEMINE

- Hobust peaks pesema peale rasket treeningut kui ta on ohtralt higistanud. Kui hobune on olnud kerges treeninus piisab kui puhastate käsnaga higised kohad.
- Hobust pestakse alati leige veega, sest liiga külm vesi võib tekitada peale rasket treeningut lihaskrampe. Külma vett tohiks kasutada ainult väga kuumaga.
- Hobuse pesemiseks kasutatav šampoon peab olema suhteliselt pehme koostisega ja mõeldud spetsiaalselt hobuse pesemiseks. Šampoon tuleb pärast pesu hoolikalt välja loputada. Šampooni on soovitatav kasutada mitte rohkem kui kord nädalas.
- Peale pesemist tõmmatakse liigne vesi maha higikraabiga.

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Seejärel pannakse hobusele selga hingav ja kuivatav tekk näit. villane, millel on tugevad kinnitused, sest märg hobune püherdab palju. Villase teki alla võib panna ka võrkteki, mis kiirendab kuivamist. Kui hobusel on pikk karv, kuivab ta aeglaselt ning oleks soovitatav asendada märg tekk vahepeal kuivaga.
- Märja hobust ei tohi jätta õue isegi siis kui tal on tekk seljas!
- Hobuse pesemise jaoks oleks vaja soetada järgmist: ämber, käsn, pesuaine ja rätikuid.
- Hobune kastetakse ühelt poolt. Ämber täidetakse veega ja lisatakse ettenähtud hulk pesuainet.
- Pesemist alustatakse kaelast tahapoole.
- Loputa alati hobune põhjalikult, et shampooni ei jääks karva sisse.
- Pea tuleb pesta hoolega ja ettevaatlikult. Vett ei tohi lasta kõrvadesse, sest seal asub hobuse tasakaalunärv ja seda ei tohi ärritada.
- Suurem vesi tõmmatakse higikammiga maha, seejärel tuleb hõõruda rätikuga kuivaks ja panna tekk selga, et hobune ei külmetaks.
- Kõigepealt tuleb pesta saba, lakk ja kõige lõpuks kogu hobune, et vältida külmetumist. Pesemisjärjekorral on suur tähtsus!

HOBUSE KORRASTAMINE

Abivahendid

- käärid
- kamm
- pehme hari

Lakk

- Lakk kitkutakse kammi abiga
- Meelsamini "soe" hobune, sest poorid on lahti ja kergem on kitkuda
- Võta pikkadest jõhvidest kinni ja tupeeri, seejärel keera ümber kammi ja tõmba.
- Alusta kõrvade juurest ja kuni turjani
- Võta korraga vähe jõhve
- Kõrvade tagant valjaste alt võib ka laka lõigata.

Saba:

- Korralikult lahtikammitud saba lõigatakse lühemaks kääridega
- Saba juure küljed võib lõigata lühikeseks
- Ole alati ettevaatlik - ära mine otse hobuse taha!

Nina ja lõug:

- Ninakarvad ja habe lõigatakse kääridega
- Kasuta vajadusel abilist, et ei vigastaks hobust

Kõrvad:

- Kõrvast väljaulatuvad karvad võib lõigata, ära lõika kõrva seest karvu, sest looduslik kaitse peab säilima

Jalad:

- Sõrgatsitutid tuleks lõigata
- Lõika ainult pikad, määrdunud karvad, mitte aluskarva
- Kabajapiirdest lõigatakse samuti ära pikad karvad

Klippamine (pügamine)

Klippamiseks nimetatakse hobuse karva lõikamist spetsiaalse masinaga.

Miks hobust klipatakse?

- kogu karva või selle osaline pügamine kergendab raskes töös olevate hobuste kuivamist
- vähendab higistamist
- takistab külmetumist; paksu karvaga hobune kuivab aegselt külma ilmaga
- kergendab hobuse puhtana hoidmist
- hobune näeb hooldatuna välja
- ka haava puhtana hoidmiseks pügatakse vajalik osa ümber haava

Klippamise valikut mõjutavad tegurid

- hobusega tehtav töö hulk
- harrastushobune-võistlushobune
- tallikliima
- maneez
- kas hobune on palju õues
- arvesse peab võtma ka hobuse kuju; lühike-pikk hobune

Hobused, kellel on paks ja pikk karv, aetakse sügisel täitsa paljaks, talvel võib olla teistsugune klippamine. Lühikese karvaga hobustel oleks hea jätta osa karva alles kaitsmaks hobust külma eest.

Klippamisega võib alustada siis kui hobusel on talvekarv lõplikult seljas (n.oktoober).

Kuidas klipata:

- ära ratsuta hobusega enne klippamist, märga karva ei saa lõigata
- puhasta hobune väga põhjalikult. Puhast karva on kergem klipata.
- jälgi, et masin töötab, pikendusjuhe on piisava pikkusega ega ripu hobusel jalus
- alati klipatakse vastukarva
- kohad, mis on klipatud, kata tekiga, et hobusel külm ei hakkaks
- vahepeal peaks masinal jahtuda laskma, sest tuline aparaat on hobuse ihule ebameeldiv
- hobuse õrnemad kohad nagu pea, kõhualune, kaenlaalused ja jalgade vahe püga kindlasti jahtunud masinaga
- kurgualune ja esijalgade vahelt on raske klipata. Venita ettevaatlikult nahka, et ei jääks volti ja masinaga sisse ei lõikaks
- kriidiga võib tõmmata enne klippamist joone ette kergendamaks tööd
- kui üks pool püगतud, mõõda nööriга kõrgus ja märgi teisele poole, et hobune saaks klipatud sümmeetriliselt
- hobuse tagumise poole klippamiseks seo saba kinni, et see ei häiriks tööd
- peale pügamist peab hobuse korralikult harjama, et lahtised karvad ei jääks kõdistama ja kindlasti tuleb hobusele selga panna tekk, hobune ei ole harjunud olema lühikese karvaga, tal hakkab külm.

Viis põhilist klippamismudelit:

1. full clip
2. hunter clip
3. blanket clip
4. chaser clip
5. trace clip high, medium ja low

Abilise ülesanded

- hoida hobust kinni ja rahustada noort või närvilist hobust
- tõsta jalgu kui klipatakse kaenlaaluseid ja jalgade sisekülgi
- aidata piirjoonte mõõtmisel
- tõsta esijalg kui hobune ei seisa paigal
- juhtida hobuse tähelepanu kõrvale selleks ajaks kui klipatakse raskeid kohti (pea, kõhualune jne.)

Klippamise koht

- ohutus, rahulikus kohas, soovitavalt õues päevavalguses
- piisavalt valges kohas

Nõuandeid klippamiseks

- klippamiseks kuluv aeg on vähemalt 3 tundi
- hobusele heinavõrk ette

SADULDAMINE, VALJASTAMINE JA KAITSMED

- Enne saduldamist peab hobuse puhastama väga korralikult ja jälgima, et sadula, valjaste ja kaitsmete all olev pind oleks puhas.
- Hobusega peab alati toimetama rahulikult ja kindlalt.
- Hobusel on väga hea mälu, seetõttu halvad mälestused saduldamisest ja valjastamisest vähendavad hobuse usaldust inimese vastu.
- Boksi minnes tuleb alati ennast hobusele eelnevalt nähtavaks teha.
- Saduldamise ajaks võib hobuse kinni siduda, eelnevalt kontrollides, kas seda hobust on üldse võimalik siduda.
- Kui hobune on lahtiselt, tuleb kõigepealt panna valjad.
- Seotud hobusele pannakse enne sadul selga.

Saduldamine

- Saduldamine tehakse vasakult poolt; jalused on üleval ja vöö sadula peal.
- Sadul tõstetakse turjast kõrgemale hoides vasaku käega esikaarest ja parema käega sadula tagant ja asetatakse selga nii, et karv sadula all oleks sile.
- Sadul on õiges kohas kui sadulavöö ja hobuse küünarnuki vahele mahub kämblalaius. Sadulatekk korrastatakse mõlemalt poolt.
- Vöö lastakse ettevaatlikult alla ja sadulatekke tõstetakse vastu kaart, et see ei rõhuks turjale. Alguses pingutatakse vööd lõdvemalt, enne selga tõusmist kontrollitakse, et sadul oleks õiges kohas ja pingutatakse vööd. Kontrolli vööd ka seljast peale vähest jalutamist.
- Sadul peab olema hobusele sobiv. Sadula tagakaare ja selja vahele peab jääma õhku ka ratsutaja sadulas olles. Sadula valimisel kasutage kindlasti professionaali abi.

Valjastamine

- Valjad valitakse vastavalt hobuse vajadusele
- Põhiliselt kasutatakse valjaid, millel on trenselsuuline ja inglise kapsel, koos ninarihmaga või ilma. Peale selle kasutatakse ka mehhiko ja hannoveri kapslit.
- Mida peenem suuline, seda teravamalt tunneb seda hobune suus. Suulised peavad laiuselt olema hobusele sobivad. Liiga kitsad suulised hõõruvad hobuse suunurki ja liiga laiad rõhuvad purihambaid. Aeg-ajalt peaks ka kontrollima suuliste kulumist, et tervaks kulunud nurgad ei kahjustaks hobuse suud.
- Selleks, et hobune suud liiga lahti ei ajaks, kasutatakse kapslit. Inglise kapsel on sobiva suurusega kui hobuse põseluu ja kapsli vahele mahub 1-2 sõrmelaiust ja pingutatakse siis niipalju, et 2 sõrme mahuks ka kapsli alla.
- Lõualuserihm hoiab valjaid hobusel peas ja see kinnitatakse nii lõdvalt, et rihma ja lõuapärade vahele mahuks rusikas.
- Põserihmad kannavad suulist ja nende pikkus mõõdetakse selliseks, et suu ülemisse serva tekiks 2 kortsukest.
- Ka otsaesiserihm ei tohi olla liiga lühike ja rõhuda hobuse otsmikule.
- Enne valjastamist kontrollitakse hoolega, et kõik rihmad oleksid sirgelt. Külma ilmaga pööratakse tähelepanu sellele, et suulised ei oleks väga külmad.
- Hobune valjastatakse vasakult poolt ja alustatakse üle hobuse pea kaelale pandavatest ratsmetest.
- Parem käega hoitakse kinni põserihmadest ja asetatakse hobuse lõua alt paremalt poolt nina peale.
- Vasaku käega tõstetakse suuline hobusele suhu. Vajadusel võib suud avada surudes 1-2 sõrme suunurka. Kui hobune avab suu tõstetakse kuklarihm üle kõrvade ja asetatakse tukk otsaesiserihma peale.
- Vajadusel kontrollitakse veelkord rihmade pikkust. Seejärel kinnitatakse lõuaaluserihm ja kõige lõpuks pingutatakse kapsel.

Kaitsmed

- Kaitsmeid kasutatakse hobuse jalgade kaitsmiseks vigastuste eest. Kaitsmed toetavad kõõluseid ja sidemeid vähendades treeningutel tekkivat koormust.
- Kaitsmed asetatakse randme ja sõrgatsiliigese vahele.
- Sõrgatsikaitsmed kaitsevad hobuse sõrgatsit löökide eest ja neid kasutatakse palju just noortel hobustel, kes ei kontrolli veel täielikult enda liikumist.
- Kõõlusekaitsmed kaitsevad hobuse kõõluseid löökide ja koormusest tekkivate vigastuste eest.

- Kõõluste kaitsmiseks võib väga hästi kasutada ka pindesid. Sobiva suurusega vatnik (pehmendus) asetatakse kõigepealt ümber hobuse jala ja selle peale seotakse pinde. Pindesid ei saa siduda liiga tugevalt kuna kõvasti seotud pinde takistab vereringet jalas. Vatnik aitab siduda pinde ümber hobuse jala ühtlaselt. Pinde sidumine lõpetatakse alati hobuse sääre ülaosas väljaspool et pinde ei rõhuks mingil juhul sääreluid ja kõõluseid.
- Kaitsmed kinnitatakse nii, et need ei pressiks liiga tugevalt hobuse jalgu. Kaitsmete kinnitused avanevad väljapoole.
- Vajadusel võib hobuse kabjapiirde ja sõrgatsi piirde kaitsta kummikalossiga, mis üldjuhul on üleveetavad või krõpsudega kinnitatavad.

HOBUSE KÄEKÕRVAL TALUTAMINE

Üldist

Hobust talutatakse käekõrval üldiselt vasakult poolt. Siiski oleks hea harjutada hobust ka paremalt poolt talutamisega, sest teatud olukordades võib sellest palju kasu olla (varssu ja noori hobuseid peaks kindlasti talutama ka paremalt poolt).

Talutamine valjastega

- Valjastatud hobuse talutamine on alati turvalisem.
- Trenselsuulistega valjastatud hobust talutades võetakse ratsmed üle kaela.
- Ratsmetest hoitakse kinni umbes 20 cm kauguselt lõua alt.
- Kätt peab hoidma kergelt rusikas ja ratsmed hoitakse nimetissõrmega lahus.
- Vasaku käega hoitakse kinni ratsmete lõpust enda jalast väljapoole.

Liikumise alustamine

- Enne liikumise alustamist asetse hobuse õlaga kohakuti.
- Kerge ergutava häälitsusega saab hobuse liikuma. Vajadusel võib vasakus käes oleva stekiga kergelt anda ka märguande sadulavööst tahapoole.
- Talutades keera hobune alati endast natuke kaugemale (paremale). Kui keeramisega on probleeme, proovi teha seda varjates vasaku käega enda pool olevat hobuse silma.

Jooksmine käekõrval

- Käekõrval joostes võta ka ratsme otsad paremasse kätte ja lase lõua alt ratsmeid natuke pikemaks, et hobune saaks joostes kasutada kaela.

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Ka joostes peab püsima hobuse õlaga kohakuti ja liikuma samas rütmis.
- Kui hobune liialt edasi trügib pidurda teda parema käega.
- Vajadusel võid parema küünarnukiga hobust kergelt endast eemale tõugata, sellega väldid otsajooksmist.
- Talutades hobust läbi kitsaste kohtade näit. ukseaugud, jälgi, et sadul või hobune ise kinni ei jääks.
- Kõnni energiliselt hobusest eespool, jälgides siiski kogu aeg hobust.
- Eriti kitsastest kohtadest läbiminekul võid liikuda hobuse ees tagurpidi ja hoides ratsmetest kinni mõlema käega.
- Kõik ukсед tuleb avada korralikult, sellega väldime ohtlikke olukordi!

Päitsetega talutamine

Päitsetega talutamisel kehtivad samuti eespool väljatoodud reeglid:

- Päitsetega talutamisel peab alati kasutama jalutusnööri.
- Kui hobune on äkiline, võib jalutusnööri siduda ümber nina. Nööri võib panna ka suhu, jälgides kindlasti, et lukk ei satuks suhu ja ei vigastaks hobuse suud.
- Hobust koplisse lahti lastes peab hobuse pea keerama enda poole. Sedasi ei õnnestu hobusel sind tagajalgadega lüüa.

Hea teada

- Kui hobusel on peas kangvaljad, talutatakse teda ratsmetest, mis on ühendatud suulistega võttes need üle kaela.
- Kui hobusel on martingaal siis ratsmeid üle kaela võtta pole vaja, sel juhul võib jalutusnööri kinnitada vasakusse suulise rõngasse ja talutada nööri.
- Kui talutad hobust nii, et ratsutaja on seljas, kasuta alati jalutusnööri, mis on kinnitatud vasakusse suuliserõngasse.

HOBUSE SIDUMINE

Koht

- Kõigepealt peab üle vaatama kinnisidumiskoha sobivuse. Koht peab olema piisavalt avar, et vältida ohtlikke olukordi ja et hobusel oleks seal meeldiv.
- Kontrolli samuti, et erinevad tallitöövahendid (labidad ja hargid) ei oleks liiga lähedal, sest ehmatades võib hobune end nendega vigastada.
- Samuti ei tohi hobust siduda lahtiste asjade nagu kärud, redelid jne. asjade külge, mis võivad rabeledes lahti tulla.
- Vältimaks teineteise löömist, peab jälgima, et kaks hobust poleks seotud teineteisele liiga lähedale.

Sidumine

- Hobune tuleb alati siduda lahtitõmmatava sõlmega, et hädaolukorras õnnestuks kiiresti loom vabastada. Umbsõlmed on kõige ohtlikumad, sest need jooksevad vedamisel tugevamini kinni.
- Hobuse sidumisel tuleb alati kasutada päitseid ja nõöri! Kunagi ei tohi hobust siduda valjastest või suulistest!
- Päitsed peavad olema piisavalt tugevalt, et hobusel tagurpidi vedades neid peast ära ei õnnestuks tõmmata.
- Kontrolli enne sidumist, et päitsed ja nõör oleksid terved ja lukud korras, sedasi ennetad hobuse lahtisaamist.
- Hobust sidudes on tähtis jälgida, et nõör oleks sobiva pikkusega. See ei tohi olla liiga pingul või liiga lõdva. Liiga pikalt seotud hobune võib astuda nõöri jalgadesse ja lühikeselt seotud hobune tunneb ennast ebamugavalt.
- Kõigepealt peaks muidugi teadma, kas antud hobust on üldse saab kinni siduda, sest osa hobuseid pole erinevatel põhjustel üldse võimalik siduda. Näiteks varsad, keda pole veel õpetatud või vanemad hobused, kes satuvad kinniseotult paanikasse.

Õppige selgeks kindlasti lahtituleva sõlme tegemine!

Korralikud päitsed

- sobiva suurusega
- tugevad ja terved
- kasutuseesmärgiks mõeldud materjalist

Seotud hobune

- lahtitõmmatav sõlm
- sobiva pikkusega seotud: võimalus keerata pead, nõör ei satuks jalgadesse
- piisav kaugus teistest hobustest

VARUSTUSE HOOLDUS

Sadulate ja muu varustuse (valjad, sadulavöö, jalused, jaluserihmad, valtrap jm.) hooldamise eesmärk on:

- parandada ratsutaja turvalisust
- pikendada varustuse kestvust
- tõsta ratsaniku sooritusvõimet

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Hobuse heaolu sõltub töö tegemise ajal suuresti sobivast saduldusest ja valjustusest. Ebasobiva sadulduse või valjustusega võib hobusele haiget teha. Eriti tuleb tähelepanu pöörata õrnadele kohtadele.
- Vastutustundlik ratsutaja korrastab alati peale ratsutamist kõigepealt hobuse, seejärel varustuse ja kõige lõpuks ka enda.
- Hooldamata nahk muutub kõvaks ja hapraks, eriti need osad, mis on kokkupuutes hobuse higiga.
- Varustuse hooldamist tuleb alustada kohe uuest peast. Puhas sadularuum on märk heast tallikorrast ja õigest suhtumisest.

Valjaste hooldus

- Igapäevane puhastamine; peale kasutamist pestakse alati suulised ja puhastatakse valjad sadulaseebiga. Igapäevaseks valjaste puhastamiseks pole vaja neid alati lahti võtta.
- Iganädalane hooldus; avatakse kõik pandlad võetakse valjad osadeks. Katsu meeles pidada pannalde avamise kohad, et pärast oskaksid valjad õigesti kokku panna.
- Kõik valjaste osad pestakse korralikult sadulaseebiga ja leige veega.
- Valjad õlitatakse spetsiaalse rasvaga. Pinnale jäänud ülemäärane rasv pühitakse. Enne kokkupanemist jälgi, et kõik õmblused oleksid terved.

Sadula hooldus

- Igapäevane puhastamine; kui sadul pole eriti määrdunud, piisab tolmu, karvade ja kuiava higi pühkimisest niiske käsna, millele on määratud sadulaseepi.
- Iganädalane hooldus; sadul seebitatakse käsna, mida kastetakse leigesse vette, surutakse kuivaks ja määratakse seebiga.
- Kui sadul on korralikult seest- ja väljastpoolt seebitatud, hõõrutakse rätikuga kuivaks.
- Sadulat tohib õlitada ainult naha seestpoolt, mitte mingil juhul pealtpoolt! Pealtpoolt võib sadulat vahatada väikese koguse spetsiaalse sadulavahaga, mida määratakse puuvillase riidega.
- Iganädalase hoolduse ajal võetakse sadula küljest jaluserihmad, vöö ja valtrap puhastamiseks.
- Jaluserihmad pestakse sadulaseebiga ja jalused hõõrutakse läikima.
- Kui sadulavöö on samuti nahast, pestakse ka see seebiga. Kangas- või nõõrvöö harjatakse puhtaks ja vajadusel pestakse, hõõrudes harjaga.
- Sadulatekk harjatakse ja pestakse. Iganädalase hoolduse hulka kuulub ka sadula patjade tasasuse, sadula, jaluserihmade ja vöö õmbluste kontrollimine.

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Sadulateki hooldamine sõltub valmistusmaterjalist. Väga tähtis on valtrap alati puhtana hoida.
- Määratud sadulatekk põhjustab hobusele hõõrdumisi. Parimad sadulatekid valmistatakse looduslikest kangastest (puuvill, vill), need ei kuluta hobuse karva nagu kunstmaterjalid. Sadulatekki võib pesta masinas või käsitsi harjaga hõõrudes. Pestes peab alati jälgima, et ei kasutataks kuumemat vett kui ette nähtud.
- Kui sadul on vihma või lumega sõites märjaks saanud, tuleb seda kuivatada aeglaselt. Pori ja mustus pühitakse eelnevalt rätikuga ja asetatakse sadul sadulapuule nii, et ka sadula alumine pool õhku saaks. Kuivamiskoha temperatuur ei tohi olla üle +18 kraadi, kuivamine peab toimuma aeglaselt ja ühtlaselt.
- Sadula hoidmisel ja saduldamisel on väga tähtis osa hooldusel. Sadulat ei tohiks asetada maha aga kui see on vajalik, tuleb seda teha nii, et esikaar toetub põrandale ja tagakaar vastu seina.
- Halva hoidmise korral võivad sadulale väga kergelt tekkida tema väärtust vähendavaid purustusi.
- Sadulat on väga kerge lõhkuda ka siis kui talutate saduldatut hobust läbi kitsaste uste.
- Sadulat transportides tuleb sadul katta sadulakaitsega, hea kui võistlureisidel oleks võimalik hoida sadulat spetsiaalses kapis, kus on sadulapuu.

Kaitsmete hooldus

- Nahast jalakaitsmed võib samuti nagu ka muud nahast varustust puhastada sadulaseebiga.
- Kummist või kunstmaterjalist kaitsmed pestakse veega.
- Alati tuleb kaitsmed eriti hoolikalt pesta ka seestpoolt! Liiv ja higi võivad hobuse jalad väga kergelt katki hõõruda.

Varustuse põhjalik hooldamine võtab ka kogenumal palju aega. Tööd kergendab sobiva kõrgusega sadulapuu ja seinas olevad varustusekonksud.

Varu alati piisavalt aega ja tee töö korralikult, siis on hobusel mõnus ning varustuse vastupidavus suureneb.

KORDETAMINE

Jooksutamise põhimõtted

- Kordetamise põhimõtte seisneb selles, et hobune liigub suurel ringil ümber seisva kordetaja.
- Ringi diameeter peab olema vähemalt 12-14m
- Hobune on juhitud pika korde abil. Korde on enamasti kinnitatud suuliste külge ja toimib sarnaselt ratsmetega, abivahendiks kasutatakse kordepiitsa.
- Kordetamise eesmärk on saada kontakt hobuse suu ja kordetaja käe vahel, kasutades vajadusel ergutavaid või rahustavaid abivahendeid.
- Kordetamise abil saadakse hobuse liikumisse vajalikku lennukust ja jõudu. Kordetamise abil võib avastada ka selliseid vigu hobuse liikumises, mida ratsutades ei märkaks.
- Kordetamisest on palju kasu noore hobuse õpetamisel, harjutamiseks abivahendite ja sadulaga. Kordetamine parandab noore hobuse tasakaalu, rütmi ja takti, arendada õiget kuju ja asendit.
- Hoolimatust ja/või valest kordetamisest on rohkem kahju kui kasu. Kui tunned, et sul pole piisavalt oskusi hobuse kordetamiseks, on see õigem jätta inimesele, kellel on piisavalt kogemust.
- Hobuse loomulikud käigud ja rüht ei tohi kordetamise tagajärjel kannatada. Kordetamist võib kasutada vahelduseks noore hobuse õpetamisel, kuid peaks jälgima, et seda ei tehtaks siiski liiga tihti.

Kordetamine

- Kordetöös peab jälgima, et hobust ei kurnataks liialt. Kordel liikumine koormab hobuse jalgu. Pool tundi võiks olla kordetamise maksimumaeg, mille kestel vahetatakse suunda iga 5-10 min järel.
- Kordetamiskoha põhjaks peaks olema tasane, piisavalt pehme pinnas, et see ei kurnaks veelgi hobuse jalgu.
- Hobuse keskendumine kordetamise ajal on tõhusam kui ümbritsev õhkkond oleks võimalikult rahulik.
- Hobuse liikumisel ringil, võib ta vigastada jalgu oluliselt rohkem kui otse liikudes. Seepärast on kordetamisel vajalik panna hobusele kaitsmed, mis kaitseksid jalgu löökide eest.

Jooksutamise abivahendid

- Valjad ona peaaegu alati trenselsuulistega, ratsmed võetakse ära või põimitakse lõuaaluse rihma külge.
- Valjaste asemel võib kasutada ka chamboni. Chamboni kasutatakse enamasti noortel hobustel, sest need on suust väga tundlikud.
- Kui kordetamisel kasutatakse sadulat, peab jalused ära võtma või hoolikalt jaluserihmaga kinnitama, et need ei häiriks hobust. Sadula ümber võib panna ka tekivöö, et hõlmad liialt ei lendleks.
- Külgratsmed võib kinnitada sadulavöö või sadula küljes olevate spetsiaalsete rõngaste. Kordevööl on metallrõngad, kuhu külgratsmed kinnitada.
- Korde pikkuseks on 7-8m. Noorel hobusel kinnitatakse korde sisemise suulise rõnga külge, õpetatud hobusel võib korde kinnitada sisemisest rõngast üle kukla välimise rõnga külge. Kordet ei tohi kinnitada otse läbi sisemise rõnga välimise rõnga külge.
- Kordepiits on piisava pikkusega, et vajadusel hobust ergutada
- Kordetamisel võib kasutada erinevaid abiratsmeid, mille abil leida hobusele õige asend ja rüht ning mis aitaksid hobusel leida kontakti suulisega.

RATSUTAJA KÄITUMINE TALLIS

Tall on hobuse kodu, kus ta viibib suurema osa ööpäevast. Inimesed peavad käituma tallis rahulikult, vältides igasugust jooksmist ja karjumist ning üldist kära. Tall peab olema hobusele võimalikult rahulik ja mõnus. Eriti on vajalik rahulik õhkkond söötmete ajal, sest hobune vajab söögirahu. Kui hobustel on võimalik süüa rahulikult, siis nad ei õpi toitu ahmima ja neil ei teki seedeprobleeme.

Iga inimene, kes kõnnib tallis, võiks pidada silmas üldist korda ja turvalisust.

- Varustus peab olema selleks ette nähtud kohas mitte põrandal kus nad segavad kõndimist ja põhjustavad ohtlikke olukordi.
- Ka lahtised ukseid võivad hobusele põhjustada vigastusi (kaeraruumi uks peaks olema kogu aeg suletud)
- Kui hobuse tekk ripub kõhu all, tuleb see alati korda sättida, et hobune ei takerduks rihmadesse.
- Mõelge välja kümme “ kuldset reeglit” tallis olemiseks ja liikumiseks.

RAUTAMINE

Kabja mehhanism

- Kui hobuse jalg maad puudutab, toimivad kabja erinevad osad löögi summutajana ja “verepumbana”. Seega tarvitseb kabi liikumist, selleks et püsida töökorras.
- Kui hobune seisab ilma piisava liikumiseta pikalt tallis, võib jalgadesse koguneda vedelikku, kuna kabjamehhanism ei kiirenda piisavalt jala vereringet.
- Rautamata jalas toimib kabjamehhanism tõhusamalt kui rautatud jalas, sest raud piirab kabja liikumist.

Milleks on vajalik rautamine?

Rautamisega võib :

- kaitsta kapja liigse kulumise eest
- säilitada kabja kuju, jala asend ja käigud korras
- kasutatakse vale jala asendi, kabja kuju ja käigu vigade likvideerimiseks

Kui tihti tuleks hobust rautada?

- Rautamiste vahede pikkus sõltub erinevatel hobustel kabja kvaliteedist, hobuse kasutamisest ja ka ilmastiku muutustest.
- Mõnedel hobustel on rautamiste vahe neli nädalat, mõnedel võib see olla ka 8 nädalat
- Vanematel hobustel kasvavad kabjad aeglasemalt kui noortel, siis võib rautada iga 6 nädala tagant.
- Kui kabjad kasvavad kiiresti või nende kuju muutub, peaks rautamise vahet lühendama.
- Selleks, et välistada liigete ja kõõluste ülekoormust ning lonkamist tuleks rautamist ja värkimist teha piisavalt tihedalt.
- Oleks hea kui hobust rautaks alati sama sepp, kes tunneb hästi hobuse kapju ja jalgade asendit.

HOBUSE TRANSPORTIMINE

Varustus

Jälgige, et päitsed ja päitsete nõör oleksid terved ja piisavalt tugevast materjalist, et need kestaksid laadimise ja transportimise.

Jalad

- Jalgade kaitsmise peab sooritama eriti hoolikalt. Kasutada võib vatnikke ja pindesid või siis tarnspordikaitsmeid.
- Transpordikaitsmed peavad kaitsma hobuse jalgu randmest alla üle kabjapiirde ja tagajalgadel kannad. Kaitsmed peavad olema piisavalt paksud ja tugevast materjalist. Kumm ei ole sobiv, sest see paneb higistama.
- Kontrolli, et kaitsmed püsiks paigal kogu transportimise aja. Kui kasutad vatnikke ja pindesid, peab jälgima, et vatnikud oleksid piisavalt paksud. Jälgi, et pinded ei saaks peale liiga tugevalt, sest see takistab vereringet jalas.
- Kabjapiirde võib kaitsta ka kalossiga

KRIHVID TULEB TRANSPORTIMISE AJAKS ÄRA VÕTTA!

Saba

Saba tuleks kaitsta sel juhul, kui hobusel on transportimise ajal võimalik vastu tagaseina toetada. Olemas on spetsiaalseid sabakaitsmeid aga saba võib siduda ka lihtsalt pindega.

Hobuse tekk

- Kasulik oleks panna hobusele transportimise ajaks tekk selga, sest tihtipeale on autos või treileris tuuletõmme.
- Teki paksus sõltub välistemperatuurist, kuumal suvepäeval pole tekki vaja.
- Tekk peab püsima kindlalt kinni, sest muidu võib see libiseda tagajalgadesse ja sellest tekkib paanika.
- Jälgi hobust transportimise ajal. Teki alt ei tohiks hobune olla külm ega ka higine.

Üldiselt transportimisest

- Seo hobune piisavalt lühidalt kinni, et see ei saaks närida naabrit ega keerata pead kõverasse.
- Seo hobune alati kergesti lahtitõmmatava sõlmega ja hoia autos nuga vms., et saaksid hädaolukorras hobuse kiirelt vabastada.

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Alati pane treileri tagumine luuk korralikult kinni.
- Vett tuleks hobusele pakkuda iga paari tunni tagant.
- Transpordi ajaks peab heinavõrku panema väga kvaliteetset heina.
- Noori hobuseid on esialgi kasulik transportida vanema hobusega koos.
- Hobust, kes kardab külgeinu, tuleb transportida kahe hobuse kohas ilma vaheseinata.
- Transpordi alati hobust ilma krihvideta ja jälgi, et põrand ei oleks libe.
- Laadi hobune alati kindad käes.

HOBUSE ETTEVALMISTAMINE VÕISTLUSTEKS

Võistlustel ja näitustel peaks hobune alati olema võimalikult silmatorkav. Hobune pestakse ja korrastatakse. Lakka võib teha patsid ja kabjad õlitada. Hobuse pea näib kaunim kui see hõõruda näit. baby oiliga.

Hobuse ettevalmistamine võistlusteks

- Võistlustel või näitustel esinev hobune peaks olema väga hästi puhastatud. Läikiv ja sile karv näitab head tervislikku seisundit ja kogu üldine pilt hobusest on parem kui takusel ja määrdunud hobusel. Puhta ja hea väljanägemisega hobune räägib ka hooldaja heast "horsemanship" oskustest.
- Üldiselt pestakse hobune enne võistlusi, siis näeb hobune esinemise ajal puhas ja hoolitsetud välja. Hobuse karvale anatakse "viimane lihv" kui pühitakse niiske rätikuga tolm ja lahtised karvad naha pinnalt.
- Sabasse ja lakka võib pihustada silikooni, mis teeb laka ja saba siidiseks ja kohevaks. Kui hobusele on plaanis patsid teha, siis ei soovitaks silikooni pihustada, sest libedasse lakka patside tegemine on väga raske. Kui silikooni pihustada üle hobuse keha, peaks jälgima, et kaelale ei satuks, sest ratsmed muutuvad libedaks ja nendest on raske seejärel kinni hoida.
- Hobuse pea saab silmatorkavaks ja kauniks muuta kui silmade ja sõõrmete ümber määrada õli.
- Samuti võib ka kabjad väljastpoolt õlitada, siis näivad need tumed ja läikivad.

PLATSID JA KOPLID

Õues, koplis või treeningutel on hobune kõige vastuvõtlikum erinevatele vigastustele ja õnnetustele.

Plats ja maneez

- treeninguteks ette nähtud maa peab olema tasane ja vetruv. Põhi ei tohi olla väga tolmune, et mitte kahjustada hingamisteid.
- platsi ja maneezi piire peab olema nii hobusele kui ratsutajale turvaline, nende eest tuleb hoolitseda ja neid parandada.
- platse ja maneezi ei ole soovitatav kasutada hobuse kopeldamiseks, takistused peab peale kasutamist alati ära korjama

Koplid

- Hobuse koplis pidamine on alati seotud suure riskiga. Kuna see on aga parim võimalus hobuse liigutamiseks, peaks ümbruse hoidma võimalikult turvalisena.
- kopliaiad tuleb ehitada tugevateks, et hobune ei vigastaks ennast ja ei pääseks lõhutud aia tõttu jooksu.
- Kopli pinnas tuleks hoida puhtana, sõnniku, kivid ja risu peab korrapäraselt ära korjama.
- Kuna hobune on karjaloom, meeldib talle olla koplis koos teiste hobustega. Tuleb jälgida, et hobused ka omavahel sobiksid.
- Neid hobuseid, kes tihti jooksu panevad, ei saa hoida koos, sest nad õpetavad halbu kombeid ka teistele.

HOBUSE IGAPÄEVANE JÄLGIMINE

- Hobust jälgides tuleb meeles pidada, et iga hobune on erinev. Mida paremini hobust tunned, seda kergem on tema tervist jälgida. Omanik ja tallimees peavad tundma hobust nii hästi, et näeksid kohe kõiki muutusi hobuse juures. On vajalik osata ravida väikseid vigastusi ja anda vajadusel esmaabi aga samuti on tähtis teada, millal hobune vajab asjatundja abi.
- Terve hobune päevasel ajal üldiselt seisab, kui ta pikali on, tõuseb inimese lähenedes kohe püsti.
- Igapäevaselt tuleb jälgida, et hobuse kehal või jalgadel ei oleks haavu ega paistetust, kuumi või valusaid kohti. Hobuse jalgadel ei tohiks olla veepatju ega kõõlustel paistetust

Hobuste käsitlemine (Horsemanship)

- Rauad peaksid olema tugevalt kinni ja kabjad õige kujuga. Kiilud peavad olema kuivad.
- Igapäevaselt peab ka jälgima, et sõõrmed oleksid puhtad ja kuivad, hingamine ühtlane ja hääletu ning silmad terved ja selged. Terve hobune ei tohiks kõhida.
- Treeningu ajal tuleb jälgida, et hobune ei hingeldaks ega higistaks ebatavaliselt.
- Liikumise ajal tuleb jälgida lonkamist ja kerget käiguvahet.
- Hobuse söömist, joomist tuleb jälgida iga päev.
- Värkimine, rautamine ja ussirohu andmine peab toimuma korrapäraselt.
- Kui hobune käitub tavapärasest teistmoodi, tuleks mõõta temperatuuri.

Hobuse korrapärane jälgimine on parim moodus hobuse tervise hoidmiseks.

Hobuse igapäevane liigutamine kuulub tähtsa osana hobuse esmavajaduste hulka. Liigutamise aeg ja mood võivad olla erinevatel isenditel erinevad. Kui hobune ei käi iga päev koplis, tuleks teda vähemalt tund aega päevas liigutada teistmoodi. Raskest töös olevad hobused vajavad vahepeal kergemaid päevi.

KASUTATUD KIRJANDUS:

- *Tuire Kaimio, Minna Tallberg "Koos hobusega" Kirjastus Varrak Tallinn 2007*
- *Deutsche Reiterliche Vereinigung e.V. (FN) "Juhised ratsa – ja rakendisportiks" / Köide "Ratsaniku ja hobuse põhiväljaõpe"*
- *Wilhelm Müseler "Ratsutamissopeetus" Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts 2007*
- *Eesti Ratsaspordi Liit www.ratsaliit.ee*
- *Rahvusvaheline Ratsaspordi Föderatsioon (Fédération Équestre Internationale - FEI) www.horsesport.org*